TARUPETTÄI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT NR 51 SÜGIS 2012

Foto: Tiit Lepp

Lüllemäe Põhikooli I klass: Ahti Freiberg, Eero Lees, Endel Meriste, Eron Sarv, Eva Värnik, Jaak ja Jaanus Sachris, Kait Rosenberg, Karl Peegel, Lauri Ansi, Mai Marleen Tsvetkov ja õpetaja Gerli Säre.

Sel sügisel alustasid rahvuspargi paljud lapsed oma kooliteed. Ühel päeval tuli mulle meelde Lüllemäe lasteaiakasvataja Ulvi naljaga pooleks räägitud lugu lasteaiarühma vanematest lastest, kes tähtsalt kooli poole vaatavad ja kõige vanemaid ja targemaid mängivad. Kuid pärast koolitee algust kõõluvad ühel kenal sügispäeval lasteaia aia taga ja igatsevad, et tahaks päevaund magada. Kes meist ikka rahul on sellega, mis parasjagu olemas on.

Sellel aastal alustab Lüllemäe Põhikoolis oma kooliteed üksteist toredat last. Meie kodukooli mõistes tuleb sellest üks suur klass. Tulevast esimest klassi võiks peaaegu et poiste klassiks nimetada, sest sellesse poistekampa tulevad korda looma vaid kaks tragi tüdrukut.

- **Aita leida vanu esemeid rahvuspargi aita**
- **Keskkonnahariduse võimalused Karulas**
- **Miks on Karulas põllud auke täis kaevatud?**
- **Muutustest lindude uurimises**
- **Ähijärves ja Köstrejärves elavatest kaladest**
- **„Meie Karula“**
- **Suvetegemistest**

Üks nendest kahest vaprast on **Eva Värnik**. Eva elab Ähijärve külas, Peetsisaare talus, mis jääb Lüllemäe koolist ikka päris kaugele - vähemalt 15 kilomeetrit. Tema kodutalu asub Antsla vallas ja sinnasõitu oleks lihtsam organiseerida, kuid Eva ja tema vanemate otsus on päris kindel. *„Lüllemäe kuul om üts õigõ hää väikene kuul ja sääl omma sõbra kah joba iih uutmah“*.

Eva ise arvas küll, et talle koolis meeldib. Lisaks võlub teda helesinine värv ja numbritega arvutamise peale lähevad tüdrukul silmad särama. Kodus tegeleb ta ajaviiteks lihtsama matemaatika ja peastarvutamise mänguga.

Suvel käis ta lastelaagris meisterdamas ja voolimas. Eva on ise täitsa kindel, et see ala talle sobib. Tema töö tulemusi vaadates, mida mulle ka rõõmuga näidatakse, arvan, et tal on õigus.

Suve kõige parem osa oli väikese preili arvates ujumine ja jalgrattasõit. Pärast lühikest ja asjalikku intervjuud jooksis Eva koos tulevaste klassivendade Jaagu ja Jaanusega puude otsa ronima. Selles oli ta poistest palju osavam.

Jaak ja Jaanus Sachris on kaksikvennad Koobassaare külast Mägiste talust. Kaksikute kohta on neil vähe ühist, kuid kooli kohta selgusid mõned ühised arusaamised. Kool olevat poiste arvates tore koht, kuna seal on sõbrad ning arvutiklass, kus pidavat saama arvutimänge mängida. Seda on neile rääkinud vanem õde Liisa. Jaanus küll veidi muretses, et koolis võib vahepeal nälga jääda, sest hommikuti seal süüa ju ei anta. Emana lubasin talle siis võileivad vajadusel kaasa anda.

Muret teeb poistele see, et koolis tuleb nii pikalt ühe koha peal paigal istuda. Kuid ikkagi sellele arvutiklassile rajatakse suuri lootusi ning koolis pidavat targaks saama.

Suve headeks hetkedeks pidasid poisid ujumist ja jalgrattaga sõitmist. Jaagu arvates oli AHHAA keskus Tartus üks väga lahe ja põnev koht.

Suve parimate palade esiviisikusse mahtus veel võimalus natuke kaasa aidata oma tulevase klassiruumi remontimisel. Koos värviti ära paar riiulit ja tilgutati põrandale ning oma riietele mõned värvipritsmed.

Tulevasest esimese klassi poistekambast elab koolile ilmselt kõige lähemal **Lauri Ansi**. Tema saab ka hommikuti kõige kauem magada. Kooli tahab Lauri minna, et seal lugema õppida. Raamatud ja lugemine on Lauri lemmikud. Kuid kõige rohkem meeldib talle koos isaga traktoriga sõita. Parasjagu on Lauril käsil oma mängutraktori remontimine.

Kui ma Lauri käest küsisin, et mis oli tema selle suve kõige toredam juhtumine, siis tuli vastuseks ehtsalt koolipoisilik „ma ei tea“. Aga seejärel meenus, kuidas käidi koos perega Kirde-Eestis ja roniti suure tuhamäe otsa. Meres ujumine oli vahva. Seejärel näitas Lauri oma ilusat vibu ja

Eva Ähijärvelt. Foto: Albiina Värnik

nooli, mis meisterdati koos isa ja vanema vennaga. Vibu oli päris suur ja nooled olid kenasti punaseks värvitud. Lauri ise värvis. Kanu nende nooltega sihtida ei tohi, sest kui nii hea vibuga ja nii sirge noolega munejat kana sihtida, võib munejast kanast saada supikana.

Lauri kodumaja juurest oma kodu poole sõites tundsin ennast rikka inimesena. Rikas selle päeva kogemustest, toredatest lastest, nende põnevatest kodudest ja emade ehedusest.

Mõtlesin ka teistest vahvatest lastest, keda ma tean ja kes veel sellel aastal oma kooliteed alustavad või on juba alustanud. Kuskilt meenus ütlus, et lapsed on rikkus. Sellisel juhul on meil Lüllemäel rikas kool, sest lapsi tuleb kooli järjest juurde. Ka vanematesse klassidesse.

Mõelge teiegi kõigile headele muutustele, mis Lüllemäe kooliga on toimunud ja mis veel ees ootamas.

Lapsevanem Kadri

TASUB TEADA

Projekt „Meie Karula“ lõpusirgel!

Suvi hakkab läbi saama ja sügise alguseks võtab otsad kokku ka „Meie Karula“ projekt.

Juulikuise käsitööpäeva ja simmani ajal külastasid Karulat mitmed Keskkonnaameti ja Eestimaa Looduse Fondi (ELF) inimesed. Kutsutuid oli küll rohkem, aga kahjuks ei Keskonnaministeeriumi ega RMK juhtivametnikud Karulasse seekord tulla ei saanud.

Ühisel ümarlaual oli taas jutuks rahvusparkide koostöökogude teema.

Tarvo Roose (Keskkonnaameti looduskaitse osakond): „Koostöökogudest peaks kujunema partner riigile, kes koondab kohaliku kogukonna arvamust. Väga oluline on, et koostöökogul oleks kogukonna usaldus ja poolehoid.”

Jüri-Ott Salm ELF-ist tõi siinkohal välja koostöökogude edasise toimimise ühe ohu. Kui koostöökogu ei saa oma kogukonna poolt tulnud ettepanekuid realiseerida, siis devalveerub ta kogukonna silmis ja kaotab usalduse.

Mats Meriste: „Koostöökogude sõnal oleks rohkem kaalu, kui eri rahvusparkide koostöökogude jõud ühendada ja moodustada ühine töörühm.”

Keskkonnaameti poolt jäi kõlama seegi probleem, et ametnikud on suurtest tööpiirkondadest johtuvalt tööga üle koormatud, pole neil enam jõudu kõigi kaitsealade ja rahvusparkide arendusega piisavalt tegeleda. Siingi nähakse kohapealsete koostöökogude poolt tuge tulemas. Tõdeti siiski, et koostöökogu ei pea ise arendustegevuste rahastamisega tegelema, siin jääb oma roll nii kohalikele seltsidele – ühendustele kui ka Keskkonnaametile. Küll aga saab koostöökogu olla eri osapooli toetavaks koondjõuks, mis ühendab ja aitab suundi sättida.

Septembri lõpuks peaks Karula Rahvuspargi Koostöökogu töövormis olema ja edaspidi juhindutakse kokkusaamistes ja tegemistes juba kohapealsetest vajadustest ja oma reglemendist.

Epp Margna
Meie Karula projektijuht

Mõtteid vaimse pärandi teemadel

Aprilli lõpus toimus Keskkonnameti algatusel **Karula vaimse pärandi päev.**

Karula rahvuspargi kaitse-eeskiri ütleb, et rahvuspargi kaitse-eesmärk on Lõuna-Eestile iseloomulike metsa- ja järverikaste maastike, pinnavormide, looduse ja kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamine, kaitsmine, taastamine, uurimine ja tutvustamine ning kaitsealuste liikide kaitse.

Kuidas peaks rahvuspargis tegelema kultuuripärandi säilitamisega, selle kohta aga selge arusaamine puudub. Pärandmaastike või ka väärtuslike taluhoonete puhul me enam-vähem teame, mida nende kaitseks peaks tegema. Keerulisem on kultuuripärandi selle poolega, mis mahub vaimse pärandi mõiste alla.

Vaimne pärand hõlmab kombeid, tavasid, teadmisi ja oskusi, mis on erinevatele inimrühmadele igapäevaelu ja identiteedi osana omased ja olulised. Vaimne kultuuripärand ei pea alati olema eriline ja ainulaadne, seda ei pea ilmtingimata minevikust otsima, vaid see on kõikjal meie ümber. Vaimne pärand on lahutamatu oma kandjast.

Eestis tegeleb vaimse pärandi konventsiooni rakendamisega Eesti Rahvakultuuri Keskus. Lisaks aga koostatakse ka Eesti oma vaimse kultuuripärandi nimistuid (vt *www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu).*

Pärandit on kaitsealadel kasutatud ka piirkonna tutvustamisel ja põnevamaks muutmisel. Samas on oht, et pärandit turismitooteks muutes hakatakse müüdavuse huvides seda ilustama ja lihtsustama ning see kaotab osa oma ehedusest.

Vaimne pärand on kompleksne nähtus ja selle hoidmine nõuab paljude osapoolte koostööd. Et vaimne pärand on elav ja lahutamatu selle kandjast, on vaimse pärandi säilitamisel põhiroll kogukonnal. Looduskaitse ametkondade roll saab olla pigem toetav, näiteks koolituste korraldamisel, teabe kogumisel ja vahendamisel. Oluline on sealjuures ka teadmiste edasiandmine kohalikule nooremale põlvkonnale. Kultuuripärand on loomult järjepidev, kaasaegne Eesti elu aga valdavalt projektipõhine ning ühekordsed ettevõtmised ei taga pärandi järjepidevat säilitamist.

Kõige olulisem põhjus pärandi säilitamiseks ehk ongi kogukonna identiteet, mis omakorda annab piirkonnale elujõudu. Elujõuline kogukond on vajalik igale siin elavale inimesele, aga ka võti Karula pärandmaastikega seotud loodusväärtuste säilimiseks.

Seal räägitud mõtteid vahendas Pille Tomson

Miks on Karulas põllud auke täis kaevatud?

Väga lihtsal põhjusel. Nimelt on Karula kõrgustik maastikuliselt väga huvitav ja mitmekesine piirkond, mis kutsub ja samas ka väärib põhjalikumat uurimist.

Tartu Ülikooli Geoloogia osakonna magistriõppe tudengitele on geoloogilise kaardistamise välipraktika kohustuslik aine. Praktika raames õpivad tudengid eristama sette tüüpe ning neid klassifitseerima terasuuruse jm omaduste järgi ning välipraktika lõpus saadud andmete alusel koostama suuremõõtkavalise pinnakatte kaardi.

Sissejuhatus labida käsitsemise ja settetüüpide määramise saladustesse.
Foto: Riho Mõtlep

Varasematel aastatel viidi praktika läbi riigi poolt tellitud pinnakatte kaardistamise raames, kuid mõni aasta tagasi see koostöö lõppes. Vaja oli leida tudengite harimise seisukohast väga vajaliku välipraktika toimumiseks uus formaat. Liisk Karula kasuks langes kiirelt ja kergelt, kuna kontaktid Karula rahvuspargiga olid meil selleks hetkeks juba olemas. Räägitud oli vahvaid jutte lahketest Karula inimestest, suitsusaunadest ja ilusatest järvesilmadest.

Karula künklik maastik muidugi lihtsat põlve tudengitele ei paku. Suuri alasid kaardistatakse tavaliselt kindla vahemaa järel uuringuaugu tegemise ja kirjeldamise kaudu. **Karulas vahelduvad künkad soiste aladega aga väikesel maa-alal. Sellest johtuvalt vaheldub ka jalge all olev pinnas liialdamata öeldes kohati iga sammuga.** Igat muutust muidugi kaardile ei saa, kuid ikkagi peavad tudengid puurima ja kaevama auke tihedamini, kui levinud praktika puhul kombeks.

Kõik kaevatud augud aetakse kinni, et seenelised või loomad jalgu ei vigastaks ning haritud põldudele ei minda. Kolme viimase aasta jooksul on rahvuspargi territooriumist kaardistatud üle poole, kuid paari aasta jagu tööd ootab veel ees.

Loodame kohalike inimeste mõistvat suhtumist labidatega ringi jalutavate tudengite suhtes ja kui kellelgi on värskelt kaevatud auk aia nurgas, siis võib lasta tudengitel see üle vaadata ja kirja panna.

Riho Mõtlep
Tartu Ülikool

Muutustest lindude uurimises

Suvi on lõppemas ja sellega ka inventeerijate tihe välitööde aeg. Karula rahvusparki on elurikkuse kirjeldamisele suunatud töödest koondunud eelkõige riikliku seire teemade huvi.

Kahe must-toonekure paari tegemisi on juba teist aastat järjest jälginud pesa juurde paigaldatud rajakaamerad. Need on olnud edukate pesitsuste tunnistajateks. Pautsjärve pesa on kahel viimasel aastal andnud vastavalt neli ja kolm lennuvõimelist järglast, Metsoja toonekure paaril kasvas mõlemal aastal üles kolm tervet lindu. Rajakaamerate salvestatav pildimaterjal võimaldab aga märksa rohkem, kui ainult tibude kokkulugemist.

Selliste kaasaegsete uurimismeetoditega saab näiteks aimu toonekure poegade toitmise sagedusest ja selle ajalisest nihkest ööpäeva jooksul. Praegu otsitakse võimalusi tuvastada rajakaamera piltide järgi kindlaid toonekure isendeid. Must-toonekure vanalindude äratundmine võimaldaks heita valgust väga salapärasesse paaride moodustumise ja püsimisega seotud küsimustesse. Loomulikult koguneb selliste aktsioonide käigus ka muud huvitavat infot – vahel satuvad kaamerasse toonekurgede kodurahu rikkujad, kes võivad põhjustada ka pesituse luhtumist. Võib loota, et tänu rajakaamerate vahendatud infole oleme toonekurgede bioloogia osas varsti märksa targemad kui täna.

Riikliku seire teemadest tuleks rõhutada kanaliste võrdlemisi suurt populaarsust. Karula rahvuspargis ja selle lähimas naabruses paiknevad viis pidevalt külastatavat metsise püsiseire ala. Igakevadiste metsisemängu

külastuste kõrval toimub möödunud aastast metsakanade seire uue metoodika järgi ja uutel transektidel. Keskkonnaameti töötajate, artikli autori ja Tarmo Evestuse õlul on nelja 8 km pikkuse transekti läbi käimine. Metsislaste seire metoodika põhjendab selle eesmärki järgmiselt : **„Metsakanaliste seire eesmärk on saada paremat ülevaadet looduses toimuvate muutuste kohta. Meie kanalised on kõik paiksed, sageli spetsialiseerunud kindlate elupaigatunnuste osas ja seetõttu sobiv liigirühm looduses toimuvate muutuste hindamisel. Kõik kolm seiratavat metsakanalise liiki – laanepüü, teder ja metsis on Eestis kaitse all. Ühtlasi kuuluvad nimetatud liigid EL-i linnudirektiivi I lisasse, mis kohustab nende seisundit jälgima."**

Seire käigus registreeritakse loendatud kanaliste ja nende pesakondade arv liigiti transekti kohta ja loendatud pesakondade keskmine suurus liigiti. Metsise kevadiste mängude inventeerimine püsiseirealadel ja kirjeldatud transektloendused võimaldavad hinnata kanaliste arvukuse muutusi ka kohapeal. Saadud andmed on samuti kasutatavad kaitse tõhususe hindamisel.

Priit Voolaid
Keskkonnaameti looduskaitse bioloog

Ähijärves ja Köstrejärves elavatest kaladest

Heinakuu alguses püüdsid Eesti Maaülikooli Limnoloogiakeskuse kalateadlased Ähijärvel jälle kalu. Eelmisel katsepüügil neli aastat tagasi saime kokku 887 kala, kes jaotusid kuue liigi vahel. Kogusaak oli siis 21,6 kg. Kõige rohkem oli - nagu ikka Eesti väikejärvedes - ahvenat ja särge. Veel sattus võrkudesse roosärge ja latikat ning üks linask. Põhja läheduses elutsevatest kaladest oli sektsioonvõrkudes 26 kiiska. Suurematest röövkaladest ei saanud me 2008. a kesksuvel haugi ja koha, kuid suvistes võrgupüükides ongi need mõlemad liigid suhteliselt haruldased.

Käesoleval suvel õnnestus meil Ähijärvest püüda 8 liiki kalu ning jälle olid arvukamad särg ja ahven - 789 püütud kalast 85 % olid just need liigid. Saagi olemus ja proportsioonid meenutavad üldjoontes nelja aasta tagust püüki. Järve keskel, kõige sügavamas vees püügil olnud suuresilmalised võrgud saaki ei andnud. Selle põhjuseks võib pidada vee väga madalat hapnikusisaldust. Lisaks eespool nimetatud kalaliikidele saime mõned väiksemad kohad ja haugid. Karpkalalastest oli peale särje saagis arvukalt roosärge ja latikat ning mõned mudamaimud. Kuigi Ähijärv võiks olla sobiv elupaik ka viidikale, ei ole ta meie võrkudesse jäänud, kuna on tõenäoliselt siin vähearvukas. Koos mudamaimuga oleks viidikas väga heaks toiduks kohale, kes samuti tegutseb avavees.

Proovisime Ähijärvel püüki ka kadiskate ja põhjaõngega. Viimasega saime vaid ühe pisikese ahvena 100 konksu kohta, seega saak olematu. Tunnistan, et ega ei lootnud ka angerjaid saada. Kahel ööpüügil saime kadiskatega paarkümmend ahvenat, mõned roosärjed ja särjed.

Püükidel kasutame me nakkevõrke silmaga 17 mm kuni 75 mm. Lisaks ka mitmesektsioonilisi teaduspüügivõrke, silmasuurusega 5–85 mm. Võrgumaterjaliks on tavaline tamiil, aga ka kapron. Meie tähelepanekute järgi püüavad kapronvõrgud sügisel paremini latikat ja haugi, suvel aga linaskit, jõhvvõrgud tabavad paremini ahvenat ja koha. Üldjuhul on aastatepikkuse seire tulemusel kinnistunud väide, et tugeva harrastus- ja kutselise püügi surve tõttu on väikejärvedes haruldasemad suured röövkalad ja püükides domineerivad särjed ja ahvenad.

Ähijärve kalastiku kohta võib öelda, et siin on mitmekesine liigiline koosseis, samas toimub intensiivne püük nakkevõrkudega. Oleme märganud, et kasutades püügil väiksemaid võrgu silmasuuruseid (30–45 mm), toimub tahtmatult noorte, veel mitte kudenud kohade väljapüük. Kümmekond aastat tagasi andis Aheru järvel kalapüügil kasutatavate võrkude silmasuuruse tõstmine hea tulemuse ja selle tagajärjel suurenes vanemate kohade osakaal püügis. Siis leppisid sealsed püüdjad omavahel kokku ja ministeeriumi otsus täiendas seda. Selline keelustav otsus üksinda paberil ei tööta ja vajab ka kohalike kalurite omavahelist kokkulepet ning sellest kinnipidamist, mis Eesti oludes sageli raske kui mitte võimatu on. Samas võrgusilma suuruse tõstmine ei võimalda soovijatel püüda särge ja ahvenat, kes jäävad hoopis väiksemasilmalistesse võrkudesse. Koha arvukuse tõstmisel on aga eesmainitud meede üsna möödapääsmatu. Selleaastane seire Ähijärvel ei ole veel lõppenud ja oktoobris toimub püük suuresilmaliste võrkudega ning siis võib huvitavat teavet saada ka vanemate haugide ja kohade toitumise kohta.

Köstrejärvest püüti Koiva vesikonna uuringute projekti raames juuli lõpul 7 võrguga üle 600 kala. Tabasime särge, ahvenat, nurgu, mudamaimu, linaskit ja ühe kolmesuvise haugi. Võrku sattunud suurim linask kaalus 1163 g 42 cm pikkuse juures. **Vaatamata oma väikesele pindalale on Köstrejärv liigirikas ja hea kalajärv.**

Teet Krause
Eesti Maaülikooli
Limnoloogiakeskuse teadur

TEGEMISI

Karula ja Hargla lastele algas suvi suvekooliga

Nüüd, kus „päris kool“ on algamas, on tore meenutada suve algul Nakatul toimunud Võru keele ja -kultuuri suvekooli ehk siis päris elu kooli.

Selleks, et võru keelt ja omakandi kultuuri tundma õppida, ei pea mitte koolilaua taha istuma. Tuleks ette võtta käik Pulga Jaani juurde, et kuulata mõnusas võru keeles lugusid loomadest ja elust talus, või hoopis varavalges koos Urmas Kallaga minna linde vaatama-kuulama, et saada teada kuidas neid võru keeles nimetatakse.

Mängida ringmänge, laulda vanu võrukeelseid laule, kuulata lõkke ääres kasvataja Ene pajatusi oma lapsepõlvest ja talu elust. Seda kõike Hargla ja Lüllemäe koolilapsed Nakatul tegidki.

Suvekool sai teoks tänu Vana Võrumaa kultuuriprogrammi ning Taheva ja Karula valla toele.

Lilian
MTÜ Karula Hoiu Ühingu nimel

Pulga Jaanil külas. ***Foto: Tiit Lepp***

Ilmatark

Ilm on teema, mis pakub huvi peaaegu igale inimesele. Vanarahval oli ilma ennustamiseks oma süsteem. Ilma põhjal ennustati viljasaaki, karja käekäiku ja muudki eluks oluks vajalikku. Mõnikord ennustati ette väga pikaks ajaks. Järgnevalt leiate valiku rahvatarkusi ilma kohta.

Kes soovib teemasse rohkem süveneda, siis on abiks Mall Hiiemäe koostatud Eesti rahvakalender I-VIII. Allpool olevad ütlused (augustist kuni detsembrini) on just neist raamatuist välja nopitud.

- Pärast pärtlit (24.VIII) hakkavad hallad põlde küpsetama. (Rõuge)
- Pööripäeva (23. IX) tuuled on jällegi haruldased asjad ja järelvaatamist väärt. Kust sügisel pööripäeva tuul on, säält on enamiste kõik talv. (Karula)
- Pääle mihklipääva(29.IX) kolm nädalat veetakse kitse neljapääva hakates kuni laupäävani iga pääv kolm kord ümbre suure kivi, sis tuleb varsi lumi maha. (Valga)
- Kui mihklipäiv om saone, sis tulõ like süküs ja pehme talv. (Otepää)
- Inne hüvvä sügüset ja pehmembat talve satase mihklikuul lehe puust. Om leht novembrikuuni puuh, sis tule külm pikk talv. (Setu või Vastseliina)
- Kui märt (10.XI) kõhredas, siis kadri (25.XI) kuses. (Sangaste)
- Luutsinapääväl(13.XII) aiaparrõ paukva. (Karula)
- Kui pööripäev(22.XII) vihmane, halb suvi. (Karula)
- Kui ei ole jõuluks saaniteed, siis võid tuleval suvel saaniga sõita. (Rõuge)

Triinu Raam
Lüllemäe raamatukogu juhataja

Pildikesi juuli lõpust Ähijärvel – käsitööd ja tantsu-tralli

Käsitööpäeval, 21. juulil, oli vaieldamatuks lemmikuks Urvaste puutöömeister Ahti töötuba. Ahti oli kaasa võtnud puutööpingi, seljatäie võsa ja koorma lauajuppe ning hulga tööriistu. Huvilisi lapsi oli tema ümber nagu kihulasi. Pool päeva oli kuulda vaid saagimist ja kopsimist, kuni kõik see materjal paatideks ja muudeks viguriteks vormiti. Sae ja peitliga oli näha ka Keskkonnaameti töötajaid.

Pikk-kuube nimetataksegi Võrumaal pikksärgiks. See ei olnud ainus tarkus, mida ma teada sain. Carmen Küngas oli lisaks pikksärkide näitamisele kokku pannud põhjaliku ülevaate rõivaste ajaloost, kandmisest, kaunistamisest. Juttu tuli nii muinasajast ehk siis Siksälä kalme leidudest kui ka hilisemast rõivamoest. Carmenil oli näidata pilte Eesti Rahva Muuseumis talletatud Karula kihelkonna rõivaste järgi tehtud rahvarõivaist. Igapäevaselt tegelebki Carmen rahvarõivaste valmistamisega.

Pronksist muistse rõngassõle sepistamine ei olegi raketiteadus... seda vaid juhul, kui sul on kõrval ajaloo- ja arheoloogiahuviline ehtesepp, kes muistsetest ehetest palju teab ning kõik olulised kuumutamised ja õige kuju andmised ära teha aitab. Sepa õpilastele jäi haamriga toksimise töö. Kuid sedagi tööd oli küllalt, sest materjalile õige kuju andmine võttis omajagu aega. Päeva lõppedes oli valminud hulk sõrmuseid, sõlgesid ja käevõrusid, et end õhtuseks simmaniks ehtida.

Varsti ei ole noortest puutöömeistritest Karula kandis puudust. Foto: Kaidi Jõesalu

Naisedki tegid sepatööd. Foto: Kaidi Jõesalu

Õue pealt kinnikrabatud külamehele passis pikksärk hästi. Foto: Kaidi Jõesalu

Karula rahvas on tantsuhimuline. Nagu ilmataadiga kokku lepitud, ei ühtegi vihmapiiska simmani ajal, nii ka oli. Seetõttu kogunes Ähijärve äärde hulgaliselt rahvast. Meie meeli rõõmustasid ansambel „Sannalisõ" ja rõõm oli sedavõrd suurem, et ansambli koosseisus laulis ja mängis pilli Pirrupuusaare Celia Ähijärve külast. Tantsijaid oleks jagunud kauemakski kui pillimeestel jaksu. Aitäh ansamblile „Sannalisõ" ja kõigile pidulistele, kes peomeeleolu lõid ja laua hõrgutistega katsid.

Pildikesi aitasid üles võtta Keskkonnaamet (KIK),
Kodanikuühiskonna Sihtkapital,
Riigimetsa Majandamise Keskus,
MTÜ Karula Hoiu Ühing ja MTÜ Maavillane.
Pildid korjas kokku ja jagas Lilian.

Karula pärimust

Noore kuu pehme loeti sääne aig – puu lätt kõdunema ja liha suitsetamine niisamma – ussi löö sisse ja kui es lööki, lätt alletama. Liha suitsetamine ja looma tapmine loeti kõige parep aig kuu vahetepäivä (s.t. kui kuud pole). Põra ka veel peetas tood. Kui kuu om sirp, sis om noore kuu kuiv, kui magu ette kasus, sis om noore kuu pehme ja kui täüs saa, sis tule vana kuu pehme ja kui jälle sirbis jää, sis on vana kuu kuiv.

Juhannes Kais, s. 1898.a.
Vana-Antslav. Jõeperä k. Tatriku t.

Töö juures:

- Neljapäeva õhtul naised ei kedranud.
- Õle katus kaeti täie kuu ajal, siis katus ei mädanenud.
- Kõva (kase) puud lõigati vastse kuuga, pedaja puud vana kuuga.

Ettekuulutused:

- Kui emis siga põhku asemele kannab, siis tulevad sajused ilmad.
- Teeb orik seda, tulevad hääd ilmad.
- Kui kikas magama minnes kirgab, on järgmisel päeval ilma muudatus.
- Kui ämblik aia teivaid palju võrku veab, tuleb pikk põud.

Juhan Klasmann 67. a /1915-25
ERM 147,10

Aita leida vanu esemeid rahvuspargi aita!

Karula rahvuspargi keskuse aita luuakse etnograafiline ekspositsioon, mille eesmärk on näidata omadele siinse piirkonna eripärasid, tutvustada neid külalisele ja aidata noortel mõista siinset eluolu XX sajandi alguses.

Räägitakse tolleaegsest toidust ja selle säilitamise viisidest, naiste käsitööst, villa kraasimisest lõnga värvimiseni, talutöödest ja siinsetest kommetest.

Tahame, et ekspositsioon saaks võimalikult Karula kihelkonna keskne ja seega on oluline, et võimalikult paljud eksponeeritavad esemed oleksid pärit just meie kihelkonnast.

Kõige selle tutvustamiseks läheb tarvis erinevat vanakraami, alates kuusejuurtest punutud jahumatist kuni riidekirstuni, margapuust Wabariigiaegsete kodundusajakirjadeni, käsikraasidest mahlapressini.

Kui sul on vanu esemeid, mis olnud kasutusel möödunud sajandi alguses, kuid nüüd kasutusest väljas, siis kaalu palun võimalust anda need ekpositsiooni täiendamise heaks! Samuti oleme väga huvitatud koopiate tegemisest siinse piirkonna vanadest fotodest, millel jäädvustatud talusid, maastikke, inimesi, töötegemist või teisi tegemisi.

Kui sulle tundub, et saad aidata, siis võta palun ühendust:
Margus Palolill, tel 5559 7126 palolillele@gmail.com
Mats Meriste, tel 5341 7460 mats@khy.ee
Ekspositsioon on valmis aprillis 2013.

Keskkonnaharidus Karula rahvuspargis

Sellel sügisel pakub Keskkonnaamet Karulas 6 erinevat keskkonnaharidusliku õppeprogrammi: „Vahva retk Ähijärve lasterajal", „Peräjärve metsaretk", „Karula rahvuspark", „Noor dendroloog", „Tere vaskuss" ja „Jäljekütt".

Programmidel osalemiseks võtke kindlasti eelnevalt ühendust
tiia.trolla@keskkonnaamet.ee

Rohkem infot rahvuspargis toimuva kohta leiad:
www.keskkonnaamet.ee/karula

Lisaks on võimalik tellida tasulisi programme: „Ühiselulised putukad", „Pinnavormide tekkelugu", „Järv elukeskkonnana" ja „Koduloomad".

Täpsemalt saab kõikide pakutavate programmidega tutvuda keskkonnahariduse andmebaasis **www.keskkonnaharidus.ee**

RMK pakub programmi „Matkasellid Karula rahvuspargis", mille kohta saab rohkem infot: **www.loodusegakoos.ee**

TARUPETTÄI
KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT

Täname kõiki autoreid ja kaasamõtlejaid!

Tarupettäi koostaja:
Keskkonnaameti keskkonnahariduse spetsialist Tiia Trolla,
mobiil 525 1552
Küljendus: Akriibia OÜ

RMK Karula teabepunkt
avatud K–R 10–16
Ähijärve kontor avatud E–R 9–16
Aadress: Ähijärve küla, Antsla vald,
66420 Võrumaa, telefon 782 8350

Loodusvaht 529 0388
Teabespetsialist 5304 3504
Maahoolduse spetsialist 5340 8012
Looduskasutuse spetsialist 516 1479
Keskkonnahariduse spetsialist 525 1552

KARULA RAHVUSPARK • NATIONAL PARK

Trükise väljaandja:
KESKKONNAAMET
www.keskkonnaamet.ee

Välja antud Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus toetusel.
KIK KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS